

Szinopszis-füzet

A vallás szerepe a politika alakításában III. Alkotmány és törvény, állam és vallás

Regisztráció: <https://ludevent.uni-nke.hu/event/968/>

Koller Boglárka (NKE): Az EU jövője konferencia margójára

Az európai integráció eddigi történetére visszatekintve csak ritkán adódott lehetőség az európai uniós polgároknak arra, hogy az EU jövője kapcsán, szervezett módon nagy nyilvánosság előtt kifejthessék álláspontjukat. A kétezres évek elején, az Alkotmányos Szerződést előkészítő Konvent idején volt utoljára erre lehetőségük, és most az EU jövője konferencia keretében is megtehetik ezt. Ezúttal azonban a végcél más: most nincs szó egy új alkotmányos szerződés létrehozásáról, csupán az uniós polgárok véleményének és elképzeléseinek becsatornázásáról. Mindezt egy olyan időszakban, amikor a COVID19 járvány Európa valamennyi tagállamát sújtja. Az Európai Parlament, a Tanács és az Európai Bizottság képviselőiből álló testület 2021. április 19-én indította útjára az Európa jövőjéről szóló konferencia többnyelvű digitális platformját, arra bízva valamennyi uniós polgárt, hogy vegyenek részt a saját sorsuk alakításában, és fejtsék ki véleményüket az EU jövőjéről. Az előadásban az EU jövője konferencia létrejöttét, az alapokmányban megfogalmazott kérdéseket, a konferencia mentén formálódó szakpolitikai javaslatokat, valamint az uniós és tagállami álláspontokat és a 2020-as Eurobarometer tematikus felmérés eredményeit vizsgáljuk meg.

Maróth Miklós (AKKKI): *al-Sijāsa al-šarʿiyya*

Az egyik legbefolyásosabb muzulmán teológus, a hanbalita Ibn Tajmijja vetette meg a šarīʿán alapuló állam-berendezkedés elméleti alapjait. Az arab államok, miután megszabadultak a külföldi hatalmak uralmától, az iszlám vallásában keresték politikai identitásukat, és azt vitatták, mi legyen az iszlám szerepe az állam életében. A két uralkodó irányzat közül a vallás szerepét hangsúlyozó gondolkodók Ibn Tajmijjára visszanyúlva dolgozták ki az iszlám államának mai elméletét, és tőlük származtathatók az „iszlamista” politizálás alapelvei.

Nyirkos Tamás (NKE, PPKE): *Vallásügyi szabályozások és a vallás definíciós problémái*

A modern nyugati államok alkotmányai és vallás- vagy egyházügyi törvényei többnyire érthető módon elzárkóznak attól, hogy filozófiai, különösen vallásfilozófiai kérdésekben nyíltan állást foglaljanak. Mivel azonban a szabályozásokban érintett nézetek, gyakorlatok és közösségek körének meghatározása lehetetlen a "vallás" valamilyen előzetes definíciója nélkül, a jogalkotók is kénytelenek legalább implicit módon utalni arra, hogy mitől lesz valami "vallási" vagy "világi", ami valójában nem más, mint a vallásfilozófia legalapvetőbb kérdése. Napjainkra azonban éppen ez a kérdés vált széles körben vitatottá, és nem pusztán elméleti síkon: egyes kritikák azt vetik fel, hogy számos állam törvényei önkényesen preferálják saját kultúrájuk vallási hagyományait, vagyis valójában nem szekulárisak; míg mások szerint már a jelenlegi szabályozások nagy része is a vallások kizorítását jelenti a közéletből, és ilyen értelemben nem is egyszerűen szekuláris, hanem egyfajta vallásellenes ideológiát képvisel. Arról természetesen nem lehet szó, hogy átfogóan elemezzük akár csak a nyugati országok ilyen természetű jogi szövegeit, de néhány esettanulmány segítségével talán szemléltethetők a bennük szereplő definíciós kísérletek legfontosabb típusai. Elméleti szempontból pedig arra lehet felhívni a figyelmet, hogy a vallás definícióinak egyike sem kielégítő, tehát nem a jogalkotás esetleges hiányosságairól van szó, hanem olyasmiről, ami magának a vallás fogalmának a kiküszöbölhetetlen homályosságában gyökerezik.

Marsai Viktor (NKE): *Dzsihádisták kvázi-állama Afrika szarván: az aš-Šabāb kormányzati struktúrája*

Másfél évtizedes fennállása során az aš-Šabāb komplex kormányzati struktúrát épített ki Szomáliában, amely mind horizontálisan, mind vertikálisan vetekszik a Szomáli Szövetségi Kormány hasonló rendszereivel. A szomáli lakosság egy része továbbra is jobban bízik a radikálisok által működtetett szolgáltatásokban, mint a központi kormányban. Az aš-Šabāb olyan jelenségekre is képes reagálni - ha korlátozott mértékben is -, mint a koronavírus-járvány vagy a malária. Mindezek erősítik a szervezet kvázi-állami jellegét, ugyanakkor hiteltelenítik Mogadishu hasonló irányú erőfeszítéseit, és nagyban hozzájárulnak az Afrika szarván kialakult válság prolongálásához.

Barati András (AKKKI): *Az alkotmány vagy a törvény őre? Az Őrök Tanácsa az Iráni Iszlám Köztársaságban*

Az Őrök Tanácsa az 1979-es iráni alkotmány által létrehozott klerikus testületek közül az egyik legjelentősebbnek tekinthető, amely ma Irán egyik legismertebb – és egyben leghírhedtebb – állami szerve. A nemzetközi sajtóban elsősorban a parlamenti és elnökválasztásokban betöltött ellentmondásos szerepe és döntései miatt ismert, azonban a testület ezenfelül további meghatározó funkciókkal és jogosultságokkal rendelkezik Irán alkotmányos és jogi rendszerében. Az előadás körbejárja ezek közül a legfontosabbat: az alkotmány értelmezésének és a parlament által elfogadott törvényjavaslatok felülvizsgálatának kérdését.

N. Rózsa Erzsébet (NKE): Vallás és állam – az iszlám szerepe Líbiában

A modern líbiai állam létrehozásában és a líbiai állammodellek sorozatában az iszlámnak változó, de különleges szerepe volt. Az államalapító uralkodó – nemzetközi támogatással - a Szanúszijja mozgalom/irányzat vezetőjeként került hatalomra, melynek szerepe volt/lehetett volna a líbiai állami identitás alakításában. Az 1969-es forradalom azonban nemcsak a dinasztiaát döntötte meg, hanem a Szanúszijját is eltörölni kívánta, mint a királyság szimbólumát. Kaddáfi iszlám-képe ennek helyébe volt hivatott lépni, miközben a líbiai arab szocializmussal is összhangba kellett hozni. A 2011-es líbiai arab tavasz megerősítette, hogy Líbia és a líbiai társadalom identitásának ma is meghatározó eleme az iszlám. Bár vannak jelek a Szanúszijja felélesztésének kísérletére, a kívülről megjelenő, az iszlám nevében is fellépő beavatkozások során a líbiaitól gyakran idegen iszlám-értelmezések - akár radikális - terjesztése a líbiai társadalom identitás-válságát és konfliktusát tovább fokozza.

Tüske László (PPKE): A nagysejkh és az elnök - a vallási és politikai autoritás vitája a mai Egyiptomban

Tíz éve történtek az „arab tavasz” nevezett népfelkelés eseményei, azonban az ott felvetett problémák továbbra is megoldatlanok maradtak és feszültségeket eredményeznek. Egyiptomban a két forradalom (2011, 2013) után hosszú átmeneti szakasz következett, amelyet az iszlamista terror elleni állami fellépéssel jellemezhetünk. Mindez szükségessé teszi az állam és a vallási autoritás közötti együttműködést, a vallás szerepének újraértelmezését.

Szombathy Zoltán (ELTE, AKKKI): Vallás, internet és államhatalom a jelenkori arab világban: két blaszfémia-botrány tanulságai

Az arab világban időről időre olyan „vallásghalászati” ügyek borzolják a kedélyeket, amelyek az online szólásszabadság határait feszegetik, a blaszfémia fogalmára irányítják a figyelmet és megmutatják az arab politikai rendszerek, illetve a köznépi viszonyulásukat ezekhez a kérdésekhez. Két, az elmúlt években nagy visszhangot kapott ügyet szeretnék megvizsgálni, amelyek mindkét esetben alapvető vallásjogi kérdéseket érintettek: egyrészt a Korán szövege iránti kötelező tisztelet, másrészt a Próféta gyalázásának (sabb al-rasūl) kérdéskörét. A két országot, ahol ezek az esetek megtörténtek (Szaúd-Arábia, illetve Tunézia), szélsőségesen eltérő politikai berendezkedés jellemzi és a társadalmi normák is mélységesen eltérőek; nem meglepő módon a két ügy állami kezelése is merőben más irányt vett. Az előadás e különbségek okait vizsgálja.

Sayfo Omar (AKKKI): *Online politikai humor az arab felkelések idején és azóta*

A 2011-es arab felkeléssorozat nyomán a nemzetközi sajtó és a tudományos élet egyaránt kiemelt figyelmet fordított az internetre, mint a hagyományos állami cenzúra hatáskörén kívül eső nyilvános területre. Ebben az időszakban számos fiatal kreatív csapat kezdett bele olyan tartalmak készítésébe, melyek üde színfoltot jelentettek az arab politikai humor világában. Az előadás jordán, tunéziai és egyiptomi példákon keresztül mutatja be az arab felkelések internetes humorát és annak hanyatlását.

Teklovics Levente (AKKKI): *Pozitív šari‘a*

A modern muszlim többségű államok törvényeik egy részét máig a klasszikus muszlim törvényhozás (fiqh) forrásaira támaszkodva hozzák. Konkrét példákon keresztül igyekszem bemutatni ennek a hibrid törvényhozásnak a működését, valamint választ keresek a kérdésre, hogy ez a fajta, alkotmányos keretek közé szorított šari‘a tekinthető-e az évezredek muszlim jogi hagyomány szerves folytatásának.

Hárs András (NKE): *Vallás, demokrácia és nemzetközi bűncselekmények – A buddhista szerzetesek tevékenysége Mianmarban*

Az ún. „theravada” buddhizmus egyik bástyája Mianmar, ahol a lakosság hozzávetőlegesen 90%-a követi az irányzatot. Felfogásukban nagy jelentőséget tulajdonítanak a szerzetesség intézményének, ami abban is testet ölt, hogy az államban több mint félmillió buddhista szerzetes tevékenykedik. A közhiedelemmel ellentétben a szerzetesek nem kizárólag a külvilágtól elzárva élik életüket, hanem a mianmari társadalom látható, hallható, aktuálpolitikai kérdésekben véleményt nyilvánító részét képezik. Ennek egyik eklatáns példája a rohingyák kérdése, amikor a 2016-ban kezdődő események kapcsán a Rakhine tartományban élő kisebbség ellen a facebook platformját felhasználva tett közzé uszító, becsmérítő üzeneteket és videókat több befolyásos, jelentős számú követővel rendelkező szerzetes. Az ügyben máig nem történt felelősségre vonás, mindössze az egyesek szerint emberiség elleni bűncselekménynek, mások szerint népirtásnak minősíthető cselekmények fő kitervelőinek tekinthető katonai vezetőkkel szemben indult vizsgálat a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt, amely azonban 2021-re még a vádemelésig sem jutott el. A közelmúlt eseményeinek tükrében azonban más színben tűnnek fel a szerzetesek csoportjai. A 2021 februárjában megvalósított puccsal szembeni – és máig zajló – tüntetések során egyre nagyobb lendülettel vesznek részt utcai demonstrációkban, demokrácia-párti zászlókat lengetve, emberi jogi jelszavakat hangoztatva szólítják fel a katonai juntát az erőszak beszüntetésére. Mianmar és a nemzetközi közösség számára a jövő nagy kérdései közül néhány épp a szerzetesek szerepe körül formálódik: képesek lehetnek-e arra, hogy a korábbi évek negatív megítélését megváltoztassák, hitelesen

képviselhetik-e a demokratikus oldal eszméit, valamint milyen szerepet fognak betölteni a formálódó politikai-társadalmi rendszerben.

Odrobina László (NKE, SzTE, KKI): *Az I. Theodosius féle Cunctos populos ediktum szerepe és megítélése a Római Birodalom kereszténnyé válásában*

A tudományos kutatás egyértelmű tényként fogadja el, hogy a 313 februárjában Nagy Konstantin által kibocsájtott Milánói Ediktum a kereszténységet religio licita-vá, azaz elfogadott vallássá tette a Római Birodalomban. Közel sem ilyen egyértelmű a 380 februárjában Nagy Theodosius császár által kiadott Cunctos populos kezdetű ediktum megítélése: míg a (tudományos) közvélemény nagyobb része szerint ez a jogszabály tette a kereszténységet a birodalom államvallásává, addig más kutatók árnyaltabban látják a kérdést, s elutasítják azt az interpretációt, miszerint innentől kezdve a császár valamennyi alattvalójának a keresztény hitet kellett volna követnie. Jelen tanulmány a különböző álláspontok bemutatásával és értékelésével arra a kérdésre kíván választ adni, hogy mi volt az ediktum értelme és szerepe a kor egyházpolitikájában és dogmatörténetében, s vajon mi az oka annak, hogy a művelt világ gondolkodásában hozzá kötődik a kereszténység államvallássá válásának a gondolata.

Takács László (PPKE, ELKH): *A brehon-törvények és a kánonjog*

Az ősi ír társadalomnak kezdetben nem voltak írott törvényei, a latinbetűs írásbeliség elterjedésével azonban rögzítették azokat a törvényeket, szabályokat, amelyek az írek életét szabályozták. A kereszténység terjedésével és az egyház befolyásának növekedésével párhuzamosan konfliktus alakult ki az ősi törvények, jogszokások és a keresztény közösségek, a keresztény papok életét szabályozó törvények között. Konkrét eseteken keresztül jól megvilágítható a kétféle jogrendszer közötti konfliktus, amelyre számos példát találunk az ír szentek életéről szóló kora-középkori forrásokban.

Szovák Kornél (PPKE, ELKH): *Imperium, ecclesia, regnum. Az Árpádok királyságának helye és szerepe Európában*

Az első ezredforduló megalakult új keresztény országok a Birodalom keleti határain terültek el. A lengyel és a magyar uralkodók sajátos feladat előtt találták magukat, egy időben kellett beilleszkedniük a politikai és a vallási intézményrendszer keretei közé. Noha a történetkutatás axiómái közé tartozik, hogy a kora középkor állami és egyházi intézményei nagy mértékben fedték egymást, a helyzet rövid időn belül megváltozott. Már a 11. század közepétől egyre nagyobb súllyal került napirendre a két intézményi struktúra egymástól való eltávolítása. A folyamat legjelentősebb állomása az investitúra-küzdelmeknek nevezett eseménysor, melyben a Magyar Királyság is komoly szerepet kapott. A történet kezdetén a szerepeket a nagyobb egység tényezői – császár és pápa – osztották ki, a folyamat végére azonban a valaha új elemnek

számító országok maguk néztek szembe a századok során formálódó helyzetükkel és funkciójukkal. Az előadás ennek a folyamatnak a legfontosabb állomásait és dokumentumait mutatja be.

Horváthné Varga Polyák Csilla (NKE): *Az állam, a törvények és a közokiratok szakrális jellege a régi Kínában*

Kutatásom célja átfogó összegzést adni az állam, a törvények és a közokiratok szakrális jellegéről a régi Kínában. Az időszak, amellyel elsődlegesen foglalkozom, az önmagában is komplex, több szakaszra tagolható Zhou-kor (azonban az elemzés során a releváns kapcsolódási pontoknál az időben korábbi Xia-, valamint Shang-Yin-dinasztiák, illetőleg a későbbi, a kínai császárkorhoz tartozó Qin- és Han-dinasztiák korszakára is kitékintek majd). Ez a periódus a kínai államszervezet működésében sok változást, jelentős átalakulást hozott, ugyanakkor azonosíthatóak stabil, fix pontok is: a kínai gondolat- és hitvilág bizonyos alapvető értékei és értelmezései mentén. Áttekintem, hogy a vizsgált időszakban milyen főbb sajátosságokkal, struktúrával írható le a kormányzati rendszer és a közigazgatás, valamint hogy milyen jellegűek és miként funkcionálnak a legfontosabb törvények (pl. létrehozás, kihirdetés, alkalmazás tekintetében), továbbá röviden érintek néhány tipikus közokirati formát is. A kutatás fókuszát követve ezután rámutatok egyes rendszerelemek szakrális jellegére, magyarázva ezek tartalmát és egymáshoz való kapcsolódásukat is. Kontextusba helyezve vizsgálom a fentieket: feltéve a kérdést, hogy milyen meghatározó kihívásokkal szembesültek a kínai uralkodók, amikor adott időszakban, adott helyen államszervezetet kívántak létrehozni és működtetni, s keresem a választ arra is, hogy a szakrális elemek miért és milyen szerepet betöltve épülhettek be ezen intézményi rendszerekbe. Bár a vizsgált időszak „réginek” és „távolinak” tűnhet, de rá fogok mutatni arra, hogy a szakrális elemekkel összefüggésben egyrészt izgalmas történelmi párhuzamok (pl. a Római Birodalom kapcsán), másrészt a későbbi (császárkori és azutáni) kínai kormányzatokat is érintő hatások egyaránt feltárhatóak. Végezetül célom, hogy összegzésembe magyar nyelven még kevésbé vagy egyáltalán nem elemzett szakmai kérdésköröket is beemeljek majd (pl. a feltárt feliratozott bronzedények kapcsán).